

การประเมินการจัดการพิพิธภัณฑสถานแหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน
ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
Museum Management's Evaluation of Inthakin Kiln Site
Inthakin, Mae Tang, Chiang Mai

พนัชนกร ภัทธภักชวงศ์ / Phanatchakorn Bhattarabhatwong^๑

รัชณีกร แซ่วัง / Ratchaneekorn Sae-Wang^๑

Received: Jun 30, 2019 Revised: Feb 14, 2020 Accepted: Mar 27, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยการประเมินการจัดการพิพิธภัณฑสถานแหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการประเมินการจัดการพิพิธภัณฑสถาน โดยการ ประเมินพิพิธภัณฑสถานเป็นกระบวนการที่สามารถชี้วัดการดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในพื้นที่โดยเลือกการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างการวิจัยออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. กลุ่มผู้บริหาร พนักงาน เจ้าหน้าที่ (ผู้นำชม) และ ๒. กลุ่มนักท่องเที่ยว (ผู้เยี่ยมชม) การเก็บข้อมูลในพื้นที่กับกลุ่มตัวอย่างที่ ๑ ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง และ กลุ่มตัวอย่างที่ ๒ ใช้วิธีการเก็บข้อมูล แบบสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการพิพิธภัณฑสถานแหล่งเตาอินทขิลในอดีตจนถึงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยผลการประเมินผู้วิจัยได้จำแนกไว้ ๕ ด้าน คือ

---

^๑ สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การประเมินด้านบุคลากร การประเมินด้านนิทรรศการและการจัดแสดง การประเมินด้านการบริการ การประเมินด้านงบประมาณ และการประเมินด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งผลการประเมินในแต่ละด้านสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลที่ต้องได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น การเปิดรับเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์ การดำเนินงานของบุคลากรที่ต้องมีการจัดอบรม การพัฒนารูปแบบการนำเสนอ การพัฒนาสื่อจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ที่น่าสนใจอยู่เสมอ รวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทั้งนี้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

คำสำคัญ : พิพิธภัณฑ์ การประเมินพิพิธภัณฑ์ แหล่งเตาอินทขิล

Abstract

The study of museum management's evaluation of Inthakin kiln site Inthakin, Mae Tang, Chiang Mai is focusing on the evaluation of museum management process. The researcher has studied the evaluation with mixed methodology by interviewing the studied groups 1. Management level and museum staff with in-depth interview 2. Visitors with random survey. This document has shown the management of Inthakin kiln site in the past till now by categorizing into 5 division 1. Human resource 2. Exhibition 3. Service 4. Budget 5. Advertisement. The evaluation reflect that the museum need to develop up to the standard level, educating the staff and museum member, adjusting the exhibition to be more attractive and also advertising the museum to be more well-known to both Thai and foreign visitors.

Keywords : Museum, Museum Evaluation, Inthakin Kiln Site

บทนำ

“แหล่งโบราณคดี” ถือเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญในศาสตร์ด้านการจัดการ วัฒนธรรม แหล่งโบราณคดีในประเทศไทยหลายแห่งมีคุณค่าและความสำคัญทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับนานาชาติ เช่น แหล่งเตาเผาบ้านบ่อสวก จังหวัดน่าน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และเมืองบริวาร จังหวัดสุโขทัย อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ตามลำดับการศึกษาแหล่งโบราณคดีในแต่ละพื้นที่ล้วนแต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญควรค่าแก่การรักษาและพัฒนาตังเช่น แหล่งโบราณคดีล้านนาที่ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาในครั้งนี้

“ล้านนา” หมายถึง พื้นที่ที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่มีจำนวนที่นานับได้เป็นล้านแปลงตรงกับ คำในภาษาบาลีว่า “เขตตทสลกข” แปลว่า สิบแสนนา (จินตนา มัธยมบุรุษ, ๒๕๓๘) การปรากฏเอกสารตำนานพญาเจือง ไบลานที่ K บรรทัดที่ ๔ และคำว่าทศลักษณ์เกษตร ซึ่งเป็นคำทำยพระนามของพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ แปลว่า สิบแสนนา หรือล้านนาเช่นเดียวกัน (ประเสริฐ ณ นคร, ๒๕๓๔) ล้านนาเป็นอาณาจักรใหญ่ มีอิสระทางการเมืองการปกครองเป็นเวลายาวนานถึง ๒๖๒ ปี (พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๑๐๑) ผู้คนในสมัยล้านนาสร้างสรรค์วัฒนธรรม อารยธรรม สร้างวัดวาอาราม ขุดคูเมือง สร้างกำแพง ป้อมปราการสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ รวมถึงประดิษฐ์คิดค้นและปรับประยุกต์เทคโนโลยี มีผลงานศิลปกรรม วรรณกรรม และหัตถกรรมต่าง ๆ ทั้งไว้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นมรดกของแผ่นดินนี้มากมาย เือกเช่นแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยชาม (Ceramic Kiln Sites) เป็นหนึ่งในหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงประวัติศาสตร์ล้านนา อันสำคัญที่สุดที่มีมาตั้งแต่หลายร้อยปีก่อน และมีการค้นพบกระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก จากการสำรวจพบแล้ว ๑๓ แห่ง แหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยชามที่ค้นพบเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๙ คือ แหล่งเตาอิทธิล บ้านสันป่าตองและบ้านมีดกา ตำบลอิทธิล อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ (สายันต์ ไพรัชญาจิตร และสุภมาศ ดวงสกุล,

๒๕๔๐) แหล่งเตาเผาอินทิล หรือพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน ตั้งอยู่ที่บ้านสันป่าตอง ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาแหล่งเตาเผาล้านนาได้มีการดำเนินงานสำรวจและขุดค้นแหล่งเตาอินทิลตั้งแต่วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙ การศึกษาดังกล่าวนำเสนอข้อมูลที่แสดงการกำหนดอายุของแหล่งเตาอินทิลจากตัวอย่างถ่าน ด้วยวิธีคาร์บอน ๑๔ นับเป็นแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยชามแห่งแรกในล้านนา ที่มีการกำหนดอายุเตาเผา อันจะเป็นประโยชน์ต่อเครื่องถ้วยล้านนาในแหล่งเตาอื่น ๆ (สายันต์ ไพรชาญจิตร, ๒๕๔๔)

การค้นพบแหล่งเตาอินทิลถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าแหล่งเตาอินทิล มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ทุ่งพินนาฝั่งแกน ทุ่งพินแอกพินเผือเมืองแกน และทุ่งซิ่นแห้ง ในประวัติศาสตร์ล้านนาที่เคยมีการศึกษาไว้ กล่าวคือ แหล่งเตาอินทิลเมืองแกนตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดดินเนิน (Hill Slope) ติดกับที่ราบลุ่มบริเวณที่แม่น้ำหลายสายมาบรรจบกัน ประกอบด้วย แม่น้ำปิง น้ำแม่จัด เหมืองร่องแกน และลำน้ำแม่แตง ซึ่งพื้นที่ราบลุ่มขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๐,๐๐๐ ไร่ เรียกว่า “ทุ่งพินแอกพินเผือเมืองแกน” เป็นเรื่องราวปรากฏในตำนานเกษศนนคร ฉบับมหาหมื่นวุฒตญาโนเล่าเรื่องเมืองแกน และพื้นที่เกษตรกรรมทุ่งพินแอกพินเผือ ว่าเป็นเมืองโบราณที่สำคัญมีมาตั้งแต่สมัยพญามังราย ทั้งนี้เมืองแกนยังเป็นเมืองที่พระเจ้าสามฝั่งแกนเคยเป็นเจ้าเมืองก่อนขึ้นครองนครเชียงใหม่ (จินตนา มัชฌิมบุรุษ และประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์, ๒๕๓๘) การค้นพบแหล่งเตาอินทิลหน่วยงานภาครัฐได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของแหล่งเตาอินทิลดังกล่าว จึงได้ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน โดยเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาได้จัดสรรงบประมาณ เพื่อซื้อกรรมสิทธิ์ที่ดินต่อจาก นายดวงดี ใจทะนง ราษฎรบ้านสันป่าตอง เพื่อทำการจัดสร้างเป็น “พิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน” (รัชนิกร แสนประสิทธิ์, ๒๕๖๐, สัมภาษณ์) หลังจากการก่อสร้างแล้วเสร็จ ได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ มีนักท่องเที่ยวให้ความเข้าเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

ทว่าในช่วงต่อมาหลังจากพิพิธภัณฑสถานดำเนินงานได้ระยะหนึ่ง พบว่าการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เคยดำเนินการเริ่มน้อยลงจนแทบไม่มี ประกอบกับ จำนวนผู้เข้าชมที่ลดลง สวนทางกับนโยบายในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกน ที่เน้นย้ำบทบาทในฐานะแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีการจัดทำโครงสร้างอาคาร ส่วนจัดนิทรรศการ และส่วนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือว่ามีความพร้อมทางด้านกายภาพของสถานที่มากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เช่นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติโบราณบ้านจ่ามนัส และพิพิธภัณฑสถานบ้านสวนแสนชื่น จังหวัดน่าน ที่ไม่ได้มีความพร้อมในด้านสถานที่เท่าแหล่งเตาอินทิลเมืองแกน และยังดำเนินการบริหารโดยชุมชนเพียงครอบครัวเดียว

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามถึงต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกน ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาการดำเนินงานและจำนวนของผู้เข้าชมที่ลดลง และสภาพของพิพิธภัณฑสถานที่ไม่ได้รับการดูแลจนเริ่มทรุดโทรม เบื้องต้นผู้วิจัยศึกษาถึงการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกน พบว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกนขาดการจัดทำแผนการดำเนินงานและการประเมินพิพิธภัณฑสถานที่เป็นระบบ ในขณะที่การดำเนินงานพิพิธภัณฑสถานจำเป็นต้องมีการประเมินพิพิธภัณฑสถานเพื่อจะสามารถออกแบบการ การประเมินพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกนสามารถสร้างทิศทางการแก้ไข้ปัญหา จากการประเมินแหล่งเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กระบวนการประเมินแหล่งเรียนรู้พบว่า การประเมินแหล่งเตาอินทิลเมืองแกนจำเป็นที่จะต้องทำการประเมินการจัดการ คือ การประเมินความพึงพอใจของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยว โดยผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป อย่างไรก็ตามการประเมินของผู้วิจัยจะไม่เกิดผล หากแหล่งเรียนรู้ไม่ได้นำงานวิจัยไปใช้ต่อยอดและพัฒนาให้เกิดประโยชน์ ผู้วิจัยเชื่อว่าผลจากการประเมินเหล่านี้จะช่วยแก้ไข้ให้แหล่งเตาอินทิลเมืองแกนสามารถกลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อประเมินความพึงพอใจในการจัดการพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน
๒. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน

ระเบียบวิธีวิจัย

การประเมินการจัดการพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิล เมืองแกน ตำบลอินทิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods) ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา โดยใช้เครื่องมือ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างทางด้านผู้บริหาร พนักงาน และเจ้าหน้าที่ ของแหล่งเรียนรู้เป็นการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง แบบรายบุคคล (In-Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างนี้ จะสามารถเจาะลึกในข้อมูลด้านความพึงพอใจในการจัดการพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิล การดำเนินงานและกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคในด้านต่าง ๆ โดยเจาะจงผู้รับการสัมภาษณ์เป็นผู้ที่ได้ปฏิบัติงานจริงกับแหล่งเตาอินทิล โดยตรง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่พบเจอในขณะปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยจะสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างตรงจุด

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quatitative Data) ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลกับกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยในเครื่องมือแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการแหล่งเตาอินทิล โดยใช้วิธีการสร้างคำถามปลายปิด ให้เลือกตอบ (Check List) ควบคู่กับการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เด็ดขาดจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกใช้วิธีการเลือกตอบจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลที่กลุ่มนักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นได้อย่างตรงจุดกับงานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้วิจัยจะได้ทำการแบ่งผล การสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ตั้งไว้ ดังนี้

๑. การประเมินด้านบุคลากร
๒. การประเมินด้านนิทรรศการและการจัดแสดง
๓. การประเมินด้านการบริการ
๔. การประเมินด้านงบประมาณ
๕. การประเมินด้านการประชาสัมพันธ์

ผลการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา จากประเด็นคำถามในแต่ละหัวข้อ ผู้วิจัยจะนำเสนอควบคู่กับการเชื่อมโยง ทฤษฎีที่ได้ทำการศึกษา ทั้งนี้การศึกษากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ที่ผู้วิจัยเลือก การสัมภาษณ์ตามประเด็นข้างต้นเหมือนกับกลุ่มแรก แต่เลือกวิธีการเก็บข้อมูล แบบ “Check List” ตามข้อจำกัด ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มนักท่องเที่ยว โดยเลือกตอบแบบ “ใช่” “ไม่ใช่” การประเมินดังกล่าวผู้วิจัยจะรวบรวมแล้ว นำเสนอเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการศึกษาวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยแบ่งประเด็นการศึกษาการประเมินความพึงพอใจ ในการจัดการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกน ดังนี้

๑. การประเมินบุคลากร แหล่งเตาอินทิลในปัจจุบัน ไม่มีบุคลากร ประจำการอยู่ที่แหล่งตลอดเวลา ซึ่งผลการประเมินพบว่า ปัญหาที่ต้องแก้ไข อย่างเร่งด่วน คือ จำนวนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ต่อการเปิดให้บริการ แหล่งเรียนรู้ จึงทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแกนควรรับเจ้าหน้าที่ประจำแหล่ง เรียนรู้เพิ่ม เนื่องจากการเข้าเยี่ยมชมต้องติดต่อกับทางเทศบาลฯเมืองแกน พัฒนาโดยตรง ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานฯ ด้านนักท่องเที่ยว พบว่า ต้องการการให้ข้อมูลในพิพิธภัณฑสถานฯมากขึ้นโดยเนื้อหาที่ได้รับจาก เจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในการศึกษาเรียนรู้จากนักท่องเที่ยวโดย

ความพึงพอใจจากการให้ข้อมูล ของนักท่องเที่ยวต้องการความเป็นมืออาชีพในการให้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้นำชม

ภาพที่ ๑ การเยี่ยมชมจากคณะศึกษาดูงานเทศบาลแม่คือ

(ที่มา: พันชกร ภัทรภักษ์วงศ์, ๒๕๕๙)

จากภาพที่ ๑ การเยี่ยมชมจากคณะศึกษาดูงานเทศบาลแม่คือ และมุมมองของคณะนักเรียนนักศึกษา พบว่าข้อมูลที่ได้จากการบรรยายของบุคลากรสามารถเดินอ่านได้ด้วยตัวเอง บริเวณห้องโถง จัดแสดง แสดงให้เห็นว่าบุคลากรหรือผู้นำชมยังขาดทักษะการนำเสนอ ซึ่งหน่วยงานต้องเพิ่มการอบรมเจ้าหน้าที่ในด้านทักษะการนำเสนอ การนำชม อาจมีหลักสูตรการพัฒนาเจ้าหน้าที่นำชมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามการประเมินด้านบุคลากรที่มีอยู่ถือว่ามีความพอใจ

๒. การประเมินนิทรรศการและการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิล มีความสำคัญกับการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ โดยการประเมินจะเป็นตัวบอกความพึงพอใจของผู้เยี่ยมชมได้ดีที่สุด (Eleanor, 2015) ทั้งการแนะนำการเข้าชมพิพิธภัณฑ์บอกต่อกับกลุ่มเพื่อน ส่วนที่ชอบในการจัดแสดง สิ่งที่ผู้เยี่ยมชมได้เรียนรู้จากกิจกรรมและการจัดแสดง ตลอดจนข้อเสนอแนะที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง โดยการประเมินดังกล่าวเป็นสิ่งที่คณะทำงานคำนึงถึง ในการ

จัดแสดงที่ต้องใช้วิธีการ แนวคิด การออกแบบนิทรรศการและการจัดแสดง
อันทรงประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้ผู้คนสนใจในนิทรรศการที่มีแนวคิด
สอดแทรก เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นวิธีที่สามารถเข้าถึงผู้เยี่ยมชมได้ (เป็รื่อง กุมุท,
๒๕๓๓)

ภาพที่ ๒ แสดงการจัดแสดงสิ่งของในพิพิธภัณฑ์
แหล่งเตาอินทิลเมืองแกน
(ที่มา: พันธ์กร ภัทรภักษ์วงศ์, ๒๕๕๙)

จากภาพที่ ๒ การจัดแสดงวัตถุสิ่งของไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ซึ่งอาจ
ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสภาพวัตถุในอนาคต ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประเมิน
นิทรรศการและการจัดแสดง พบว่าพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทิลควรได้รับ
การปรับปรุงในการจัดลำดับการชมนิทรรศการ เช่น จุดเริ่มชมนิทรรศการ
จุดชมถัดไป เดินไปทางไหน อยู่ห้องใด บ่อยครั้งที่มีคณะศึกษาดูงานกลุ่มใหญ่
เข้ามาเยี่ยมชม ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้นำชม และไม่ทั่วถึง อีกทั้งต้องปรับปรุงการจัด
หมวดหมู่ของที่จัดแสดง โดยสิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์มีการจัดวาง
ที่ปะปนกัน เช่น สิ่งของที่ชุมชนได้มอบให้กับทางพิพิธภัณฑ์ ทั้งที่เป็นเครื่องใช้
ในครัวเรือนโบราณ และของใช้ในชีวิตประจำวันอื่น ๆ ของเหล่านี้ถูกจัดแสดง
ปะปนกับเศษเครื่องเคลือบดินเผาที่ขุดพบในแหล่ง ด้านเนื้อหาที่ได้นำมาจัดการ
จัดแสดง ขาดความน่าสนใจ สื่อที่ใช้ร่วมในการจัดแสดงไม่สามารถใช้ได้จริง

ไม่ได้ซ่อมแซม ทั้งนี้การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ขาดความน่าสนใจต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว มีการจัดแสดงในรูปแบบเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดแสดงตั้งแต่มีพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการดูแลสิ่งของที่จัดแสดง โดยพบว่า มีสิ่งของที่จัดแสดงหลายชิ้นเกิดความเสียหาย จากการถูกละเลยการดูแลที่ถูกต้องบริเวณโซนการจัดแสดงตัวเตาเผาเครื่องถ้วยชามพบว่าตัวเตาเผาไม่ได้รับการดูแลที่ถูกต้อง ปล่อยให้เสื่อมสภาพตามกาลเวลา ไม่มีการจัดแสดงข้อมูลถึงตัวเตาเผา ไม่มีป้ายเตือนห้ามโยนเหรียญลงไปในส่วนจัดแสดงเตาเผา ซึ่งการปล่อยทิ้งไว้อาจก่อให้เกิดการยุบตัว หรือการพังทลายของตัวเตาเผาได้ในอนาคต (ภาพที่ ๓) การจัดแสดงเตาเผาเครื่องถ้วยชามพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิล เมืองแกน

ภาพที่ ๓ การจัดแสดงเตาเผาเครื่องถ้วยชามในพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน

(ที่มา: พันธ์กร ภัทรภักษ์วงศ์, ๒๕๕๙)

๓. การประเมินด้านการบริการ ผลการประเมินพบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวพอใจ ในการบริการของทางพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน โดยพบว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มของนักเรียน พอใจกับการให้ข้อมูลของเจ้าหน้าที่ผู้นำชม อีกทั้งพอใจกับการบริการในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งเตาอินทขิลเมืองแกน เช่น ห้องน้ำ ศาลาทำกิจกรรม ในทางกลับกัน

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มนักเรียนรู้สึกเฉย ๆ ในด้านความสะอาดของอาคาร ภายในและภายนอก เช่น ในศาลาไม่สามารถนั่งพักได้ เก้าอี้เปื้อนฝุ่น ราวจับที่ทำจากไม้ผุพัง ห้องน้ำสามารถใช้ได้ห้องเดียวห้องอื่น ๆ ชำรุดไม่สามารถใช้งานได้ และไม่ได้รับการทำความสะอาดใกล้ชิดผู้ชม และยุ่งซุกซม ด้านการบริการยังพบว่า ไม่มีบริการน้ำดื่มสะอาดให้กับกลุ่มเด็กนักเรียน ที่เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ จึงทำให้เด็กนักเรียนหลายคนต้องเดินออกจากพิพิธภัณฑสถานเพื่อไปหาน้ำดื่มยังร้านค้าชุมชนด้วยตัวเอง หากมองในภาพการกระจายรายได้ให้ชุมชนจะถือเป็นผลดี แต่ในด้านการบริการของแหล่งเรียนรู้ถือเป็นสิ่งที่บกพร่อง สิ่งที่เกิดขึ้นอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุกับนักเรียนได้ในระหว่างที่เดินออกจากแหล่งเรียนรู้ อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ถือเป็นความไม่พร้อมในด้านการบริการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแก่น โดยการบริการถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งไม่น้อยไปกว่าการทำกิจกรรม โดยการบริการที่ดีจะนำมาซึ่งประสบการณ์ในการเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ที่จะกลับมาเที่ยวอีกครั้ง บอกต่อ หรือแนะนำให้เพื่อน ๆ ญาติ ครอบครัว ฯลฯ ที่สนใจ ได้มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานในโอกาสต่อไป

ภาพที่ ๔ ภายนอกอาคารของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองแก่น
(ที่มา: พันธ์กร ภัทรภักษ์วงศ์, ๒๕๕๙)

จากภาพที่ ๔ จะเห็นได้ว่า ภายนอกอาคารเริ่มทรุดโทรม ผลกระทบจากการลดจำนวนของผู้เยี่ยมชม ทำให้แหล่งเตาอินทิลไม่ได้รับการดูแลเหมือนช่วงแรกที่มีการเปิดทำการ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามการบริการเพิ่มเติมพบว่าการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวที่ติดต่อเพื่อขอเข้าเยี่ยมชมแหล่งเตาอินทิลแบบกลุ่มใหญ่ จะได้รับการบริการนั่งรถรางของทางเทศบาลฯ เมืองแกนพัฒนา นั่งเข้ามาถึงพิพิธภัณฑสถาน แต่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาที่พิพิธภัณฑสถานโดยไม่ได้ติดต่อแจ้งกับทางเทศบาลฯ เมืองแกนพัฒนา จะไม่ได้รับการบริการรถรางอำนวยความสะดวก และการบริการด้านเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑสถานจะไม่ได้คอยให้บริการที่ตลอดเวลาทำการ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มเดินทางมาถึงพิพิธภัณฑสถานแล้วเห็นประตูปิดก็ขับรถกลับ เพราะคิดว่าพิพิธภัณฑสถานไม่เปิดให้บริการแล้ว

ภาพที่ ๕ แสดงผลงานการอบรมการปั้นเครื่องปั้นดินเผาของเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแหล่งเตาอินทิล
(ที่มา: พนัชกร ภัทรภักข์วงศ์, ๒๕๕๙)

๔. การประเมินด้านงบประมาณของแหล่งเตาอินทิล แสดงให้เห็นถึงการสร้างกิจกรรมในพื้นที่ โดยการจัดสรรงบประมาณจากทางเทศบาลเมืองแกนพัฒนา ซึ่งการประเมินด้านงบประมาณจากผู้วิจัยพบว่า พิพิธภัณฑสถานได้รับการสนับสนุนงบประมาณที่ไม่ต่อเนื่อง การทำกิจกรรมในอดีตของทาง

พิพิธภัณฑ์เป็นการสนับสนุนงบประมาณรายโครงการ เช่น โครงการอบรม การปั้นเครื่องปั้นดินเผา โครงการศึกษาออกสถานที่ (ภาพที่ ๕) และโครงการ อบรม อาสาสมัครดูแลโบราณสถานท้องถิ่นเมืองแกน แต่เมื่อทางเจ้าหน้าที่ ทำโครงการเสร็จแล้วไม่ได้มีการประเมินโครงการที่ทำไป ทำให้โครงการในการ ทำกิจกรรมแต่ละครั้งไม่เกิดความต่อเนื่องส่งผลให้ไม่ได้รับการสนับสนุน งบประมาณในการพัฒนากิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ รวมไปถึงการจัดสรร งบประมาณในการส่งเสริมและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ทั้งด้านการจัดแสดง และการ ซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ชำรุดในพื้นที่จัดแสดงของแหล่งเตาอิฐเมืองแกน

๕. การประเมินด้านการประชาสัมพันธ์ ผลการประเมินด้านการ ประชาสัมพันธ์ พบว่า ในช่วงแรกของการขุดพบแหล่งเตาอิฐเมืองแกน โดยอาจารย์สายันต์ ไพรชาญจิตร ทำให้มีสำนักข่าว และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หลากหลายสำนักให้การสนใจ และเผยแพร่ข่าวการขุดค้นพบแหล่งเตาเผา เครื่องถ้วยชาม ที่มีรูปร่างเตาเผาที่สมบูรณ์ ทำให้ข่าวแพร่กระจายไปยังผู้ที่สนใจ เข้ามาเยี่ยมชมกันอย่างมาก โดยเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นสิ่งดีที่มีการแถลงถึง จุดมุ่งหมายที่มีต่อพิพิธภัณฑ์ (Dimity, 2014) ในการสร้างพิพิธภัณฑ์แหล่งเตา อิฐเมืองแกน ซึ่งการประชาสัมพันธ์ในช่วงแรกเกิดขึ้นจากบุคคลวงการสื่อภายนอก จึงทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งได้ง่าย ทั้งนี้ยังมีการผลิตเอกสาร แผ่นพับ แจกให้แก่ผู้เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ในช่วงแรก ความแตกต่างในช่วงหลังผู้วิจัยพบว่า ไม่ปรากฏการประชาสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอิฐเมืองแกนจากสื่อภายนอก ผู้วิจัยสำรวจเบื้องต้นมีการปรากฏข้อมูลการประชาสัมพันธ์เพียงเว็บไซต์ของ เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนาเพียงแหล่งเดียว จากการสอบถามนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเยี่ยมชมส่วนตัว พบว่า ได้ค้นหาข้อมูลในสื่อออนไลน์ โดยใช้คำค้นหา “สถานที่ท่องเที่ยวแม่แตง” จึงปรากฏชื่อ “พิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอิฐเมืองแกน” ในเว็บไซต์ท่องเที่ยวของภาคธุรกิจ จึงลองเปิด “แอปพลิเคชัน Google Map” ขั้บรถเข้ามาที่แหล่งเตาอิฐเมืองแกน ซึ่งมีป้ายบอกทางชื่อสถานที่เพียงทางแยกเข้า เชื้อนแม่จัดเพียงเท่านั้น ทำให้การเข้าถึงแหล่งยากลำบากสำหรับผู้ไม่ชำนาญ เส้นทาง การติดป้ายบอกทางจากถนนสายหลักเข้ามา จะสามารถอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการเข้าถึงพิพิธภัณฑที่ให้กับผู้ที่มีความสนใจส่วนตัว ไม่ต้องเข้าไปติดต่อกิจทางเทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การประเมินผลการจัดการพิพิธภัณฑที่แหล่งเตาอินทิลเมืองแกนที่ได้มีการสอบถามการดำเนินงาน ความพึงพอใจจากกลุ่มบุคลากรผู้บริหาร พนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในแหล่งเรียนรู้ และ กลุ่มนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาเยี่ยมชมแบบคณะศึกษาดูงาน และเข้ามาเยี่ยมชมด้วยความสนใจส่วนตัว พบว่าประเด็นการประเมินทุกประเด็นมีปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไข ทั้งความพร้อมของบุคลากรที่ไม่เพียงพอ การขาดทักษะในการนำเสนอที่น่าสนใจ ลำดับของการนำชม ปัญหาการดูแลสิ่งของที่จัดแสดง รวมทั้งการดูแลตัวเตาเผาด้วยวิธีที่ถูกต้อง การทำป้ายแจ้งเตือน “Do/Not” ความสะอาดของอาคารสถานที่ ความพร้อมในการให้บริการของสถานที่ การอุดหนุนงบประมาณในการพัฒนาพิพิธภัณฑที่ ตลอดจนการเพิ่มสื่อการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พิพิธภัณฑที่แหล่งเตาอินทิลเมืองแกนกำลังถูกปล่อยทิ้งให้โหมไปตามเวลา ทำให้การดำเนินงานที่ผ่านมาถือเป็นการดำเนินงานจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, ๒๕๕๐) ที่กำลังจะก่อให้เกิดผลเสียในอนาคต สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการปรับปรุง หากยังไม่ได้รับการแก้ไขในอนาคตพิพิธภัณฑที่แห่งนี้ก็จะกลายเป็นสถานที่รกร้าง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายกับความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงความเป็นล้านนาในอดีตให้คนรุ่นปัจจุบันได้เรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดหลายประการทั้งข้อจำกัดของจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งด้านของผู้บริการ พนักงานเจ้าหน้าที่ ที่คลุกคลีทำงานกับพิพิธภัณฑที่แหล่งเตาอินทิล และจำนวนนักท่องเที่ยวผู้เข้าชม ที่ไม่ได้มีเข้ามาเยี่ยมชมทุกวันเหมือนดังช่วงแรก ๆ ของการเปิดพิพิธภัณฑที่ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการนำงานวิจัยชิ้นนี้ของผู้วิจัยไปต่อยอด คือการทำเพิ่มในส่วนของบทบาทการมี

ส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคีเครือข่ายแหล่งเตาล้านนา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพื้นที่ถือว่ามีส่วนสำคัญในการอยู่รอดของแหล่งโบราณคดีที่ต้องได้รับการดูแลรักษา ความใกล้ชิดของคนในพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ (Marc, 2011) ตลอดจนการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเตาอินทิล หรือเชื่อมโยงกับแหล่งเตาล้านนาอื่น ๆ ที่ได้ทำการชูดค้นพบก่อนหน้านี้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา มัชยมบุรุษ และประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงษ์. (๒๕๓๘). **ประเพณีบูชาอินทขิล. ในอนุสรณ์ ๖๐๐ปี พระธาตุเจดีย์หลวง ๑-๙ เมษายน ๒๕๔๙**. เชียงใหม่: ประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่.
- จินตนา มัชยมบุรุษ. (๒๕๓๘). **กิจกรรมในประเพณีเข้าอินทขิล. ในตำนานอินทขิลฉบับสมโภช (๖๐๐ ปี) พระธาตุเจดีย์หลวง**. เชียงใหม่: บุญยศิริ งานพิมพ์.
- ชนิก เลิศชาญฤทธิ์. (๒๕๕๐). **การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเสริฐ ฐ นคร. (๒๕๓๔). **งานจารึกและประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฐ นคร**. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน.
- เป็รื่อง กุมท. (๒๕๓๓) **เทคนิคการจัดนิทรรศการ (พิมพ์ครั้งที่ ๒)**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- พนัชกร ภัทรภักษ์วงศ์. (๒๕๕๙). **การเยี่ยมชมจากคณะศึกษาดูงานเทศบาลแม่คือ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (๒๕๕๙). **แสดงการจัดแสดงสิ่งของในพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลเมืองแก่น**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (๒๕๕๙). **การจัดแสดงเตาเผาเครื่องถ้วยชามในพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลเมืองแก่น**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (๒๕๕๙). **ภายนอกอาคารของพิพิธภัณฑ์แหล่งเตาอินทขิลเมืองแก่น**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- _____. (๒๕๕๙). แสดงผลงานการอบรมการปั้นเครื่องปั้นดินเผาของ
เจ้าหน้าที่ พิพิธภัณฑ์ .กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชนิกร แสนประสิทธิ์. เจ้าพนักงานสาธารณสุข กองสาธารณสุข เทศบาลเมือง
เมืองแกนพัฒนา. สัมภาษณ์. ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. (๒๕๔๔). **การจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีในงาน
พัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์ (โครงการหนังสือ
โบราณคดีชุมชน).
- สายันต์ ไพรชาญจิตร และสุภามาศ ดวงสกุล. (๒๕๔๐). **การขุดค้นศึกษาทาง
โบราณคดีแหล่งเตาอินทิล บ้านสันป่าตอง ตำบลอินทิล อำเภอ
แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่**. โบราณคดีล้านนา. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์.
- Dimity, M. (2014). The Statement Purpose outlines the museum. **Journal of National Standards for Australian Museums and Galleries**, 1 (4), 56-63.
- Eleanor, F. (2015). Courtesy institutions participating in the MSPI. **Journal of Museum Standards Programme for Ireland: Standards and Guidelines**, 25 (2); 74-76. Retrieved March 22, 2017 from https://www.heritagecouncil.ie/content/files/museumsm_standards_programme_standards_guidelines_1mb.
- Marc, R. (2011). Proposed Criteria for Establishing and Evaluating the Cultural Heritage Of Place Names. **Journal of Commission de toponymie du Québec**, (17) 56, 1-5.